

5 Divisie in vogelvlucht

Begin jaren '50 stond de Koninklijke landmacht in de steigers. In rap tempo werd een legermacht opgebouwd die een bijdrage diende te leveren aan de in NAVO-verband te voeren verdediging tegen een eventuele aanval van de Sovjet-Unie. De communistische dreiging werd zeer groot geacht. De in 1950 uitgebroken Korea-oorlog had die opvatting nog versterkt. Naar aanleiding van dat conflict in het verre Azië had de NAVO haar defensieplannen verder aangescherpt. De KL zou een veldleger ter grootte van vijf divisies beschikbaar stellen aan het bondgenootschap. Eén daarvan moest paraat zijn.

Oprichting

Nadat de eerste mobilisabele eenheden reeds waren volgestroomd met oud-Indiëgangers, kwam uit de in 1952 opgeroepen lichten de parate 4 Divisie voort. Toen deze manschappen met groot verlof gingen, kon stap voor stap een nieuwe mobilisabele divisie worden gevormd. Dit werd 5 Divisie, waarvan op 1 maart 1954 in de Westenbergkazerne te Schalkhaar de parate kernstaf werd opgericht. De eerste commandant was generaal-majoor F. W. J. M. Peters. Een klein jaar later was de divisie op sterkte. Zij telde toen 18.000 man.

Een nieuwe divisie betekende dat een nieuw embleem moest worden ontworpen. De Uniformcommissie van de KL, die hiervoor een prijsvraag had uitgeschreven, kon kiezen uit ruim 250 suggesties. Na lang wikken en wegen ging de voorkeur uit naar het ontwerp van dienstplichtig korporaal A. A. C. van der Elst: een oranje, vijfpuntig kastanjeblad op een blauw schild. De gelukkige winnaar ontving van de Welzijnszorg twee boeken naar eigen keuze ter waarde van f 10,-.

Zoals dat gold voor de gehele Nederlandse landmacht werd ook 5 Divisie naar Amerikaans voorbeeld georganiseerd en grotendeels met Amerikaans materieel uitgerust. Zij bestond behalve uit

51, 52 en 53 Infanterieregiment o.m. uit een tankbataljon, een licht verkenningsskadron, een geniebataljon, een technische-dienstbataljon, een intendantecompagnie, een geneeskundig bataljon en een verbindingsdienstcompagnie. Ten slotte was er 5 Divisie-artillerie met vier afdelingen veldartillerie en één afdeling lichte luchtdoelartillerie.

De kernstaf

In vreedetijd waren van die omvangrijke organisatie alleen de kernstaven aanwezig. Behalve de divisie als geheel beschikten onder meer ook de infanterieregimenten en de divisieartillerie over zo'n parate kern. Een van de taken van de kernstaf was het voorbereiden en organiseren van herhalingsoefeningen. Die vonden voor het eerst plaats in de zomer en het najaar van 1955. De grote onderdelen kwamen toen nog gescheiden van elkaar in het veld. De infanterie oefende in bataljonsverband, de veldartilleristen schoten in het ASK, het geniebataljon sloeg bruggen en legde mijnen in de buurt van het Limburgse Well, terwijl de divisiestaf op volle oorlogssterkte meedeed aan de grote staf oefening *Alea Jacta*. Het kersverse contactblad *Kastanje-Vijf* deed uitgebreid verslag van deze eerste ervaringen te velde.

Een tweede taak van de kernstaf was de oorlogsvoorbereiding. De NAVO-verdedigingslijn liep in die dagen nog langs de Rijn en op Nederlands grondgebied langs de IJssel. Deze waterlinie zou in oorlogstijd door onderwaterzettingen worden verbreed. In 1955 kreeg 5 Divisie de taak toegewezen een deel van de IJssel, namelijk het stuk tussen Terwolde en Dieren, te verdedigen. Het was een gebied met belangrijke doorgaande wegen en smalle inundaties. Een deel van de parate 4 Divisie zou eerst ten oosten van de IJssel een vertragend gevecht voeren. Dat moest 5 Divisie en andere eenheden de tijd geven te mobiliseren en hun stellingen te betrekken.

De kernstaf 5 Divisie, die ook nog de verdere vorming van de reserveofficieren verzorgde en het in mobilisatiecomplexen opgelegde materieel beheerde, verhuisde in 1956 vanuit de houten barakken op het achterterrein van de Westenbergkazerne naar een nieuw en modern stafgebouw aan de Berghuizerweg in Apeldoorn. Het was een grote vooruitgang. In plaats van potkachels was er nu centrale verwarming. „Elke verdieping is in een eigen heldere kleur geschilderd, terwijl ook per étage door frisse kleurschakeringen alle eentonigheid is vermeden”, zo schreef *Kastanje-Vijf*.

Eerste reorganisatie

In dat zelfde jaar 1956 gaf de KL haar plan vijf divisies te vormen op. Daarvoor in de plaats kwam het Legerplan-1958, dat voorzag in de oprichting van twee legerkorpsen. Het eerste zou bestaan uit twee parate divisies, het tweede uit twee mobilisabele. Hiermee kwam Nederland tegemoet aan de dringende wens van de NAVO-bondgenoten de paraatheid te vergroten. Binnen de bondgenootschappelijke strategie, die nu uitging van een massale vergelding met nucleaire middelen, was het zwaartepunt verschoven van mobilisabele naar snel inzetbare strijdkrachten. Deze laatste eenheden moesten dienst doen als „struikeldraad”.

De KL kon vanwege groot personeelsgebrek alleen twee parate divisies op de been brengen wanneer zij in omvang zouden worden teruggebracht. De nieuw te ontwerpen divisieorganisatie diende niet alleen kleiner te zijn. De tactische kernwapens, die toen zowel bij de NAVO als bij het Warschau-Pact werden ingevoerd, noodzaakten eveneens tot een grotere spreiding van de onderdelen en een flexiblere bevelvoering. De nieuwe structuur, die in 1958 ook aan 5 Divisie werd opgelegd, hield hiermee rekening. De drie infanterieregimenten, die een vaste samenstelling hadden, maakten plaats voor drie gevechtsgroepen die, al naar gelang de tactische omstandigheden, uit een wisselend aantal eenheden konden bestaan. Hiervoor beschikte de divisie o.m. over zeven infanteriebataljons, twee tankbataljons en vier afdelingen veldartillerie.

De gereorganiseerde 5 Divisie werd in 1958 voor het eerst na drie jaar weer voor herhalingsoefeningen opgeroepen. Op 15 april reisde de eerste ploeg van ongeveer 4000 man met de plunjezak naar Steenwijkerwold, Ermelo, Oldebroek en Mill. De-

ze „oude hap” bleef een maand onder de wapenen. De individuele vorming en de functionele opleiding werden bijgespijkerd, terwijl ook de onderdeelvorming veel aandacht kreeg. Een aantal herhalers moest een nieuw wapensysteem onder de knie zien te krijgen, bv. de tlv 106 mm. Vervolgens verruilde ook de rest van de divisie, in drie na elkaar opkomende groepen van elk opnieuw zo'n 4000 man, vier weken lang de burgerkleding voor het uniform.

Inmiddels was het plan voor de vorming van een 2e legerkorps niet haalbaar gebleken. 5 Divisie en andere mobilisabele eenheden gingen deel uitmaken van het in 1959 opgerichte Commando Reserve-strijdkrachten (Co-RSK). De divisiestaf ging op in de staf-RSK; commandant 5 Divisie was nu tevens C-RSK.

Deze organisatiewijzigingen hingen nauw samen met de operationele ontwikkelingen. In 1958 had de NAVO een begin gemaakt met de tenuitvoerlegging van de voorwaartse verdediging. Als gevolg daarvan werd de IJsselinie opgeheven en kreeg 1 Lk een verdedigingsvak achter de Weser toegewezen. 5 Divisie zou niet langer in voorste lijn optreden. Zij kreeg taken toegewezen in het ten westen van het Dortmund-Ems-Kanaal gelegen operatieachtergebied van *Northern Army Group* (Northag), waarvan 1 Lk en de RSK, samen met een Duits, Brits en Belgisch legerkorps, deel uitmaakten.

La Courtine

Rond 5 Divisie bleven zich kleine en grote organisatiewijzigingen voltrekken. Zo werden de RSK in 1961 samengevoegd met het Nederlands Logistiek Steun Commando (NLSC), dat verantwoordelijk was voor de logistieke ondersteuning van 1 Lk. Zij kregen toen de naam Ondersteuningsstrijdkrachten (OSK). C-5 Divisie werd tevens C-OSK. Ook 5 Divisie zelf bleef aan veranderingen onderhevig. Zo kreeg zij er in 1962 twee infanteriebataljons bij, nadat zij eerder een tankbataljon was kwijtgeraakt.

In juli 1962 vond een gebeurtenis plaats die veel meer tot de verbeelding sprak dan dergelijke reorganisaties. Op de vierde dag na haar opkomst in de legerplaats Budel begon 51 Gevechtsgroep aan een lange colonnerit naar La Courtine. Na aankomst op dat Franse oefenterrein werd twee weken lang intensief geoefend. In augustus doorliepen achtereen-

volgens 53 en 52 Gevechtsgroep hetzelfde programma. Het was de eerste, en meteen ook de laatste, keer dat de in totaal 16.000 herhalers van 5 Divisie het veel bezongen La Courtine bezochten.

De verplaatsingen over de Nederlandse, Belgische en Franse bewegwijzerde wegen en de oefeningen zelf waren voorspoedig verlopen. C-5 Divisie, tevens C-OSK, genm G. H. Christan, toonde zich dan ook tevreden:

Ik heb zeer veel vertrouwen gekregen in de mannen van de 5e Divisie. Ze hebben de vuurproef goed doorstaan. 't Is een club om mee in zee te gaan!

Deel van 1 Lk

Het jaar 1964 was voor 5 Divisie weer vol reorganisaties. In de eerste plaats werden de OSK ontbonden. De NLSC-taak en de personele en materiële mobilisatievoorbereiding werden voortaan aan eenheden binnen de Nationale Sector opgedragen. Ten behoeve van de operationele mobilisatievoorbereiding, waartoe het organiseren van herhalingsoefeningen behoorde, kwam er een apart commando. Dit heette toepasselijk het Commando Operationele Mobilisatievoorbereiding (Co-OMV), dat tevens kernstaf 5 Divisie was. De divisie zelf ging deel uitmaken van 1 Lk. Voortaan behoorden alle ter beschikking van de NAVO gestelde eenheden tot dit legerkorps.

De ontbinding van de OSK en de daaropvolgende herverdeling van taken waren het gevolg van het in 1963 door de NAVO genomen besluit de voorwaartse verdediging volledig in te voeren. 1 Lk kreeg een nieuw verdedigingsvak toegewezen dat vlak achter de Duits-Duitse grens, dus een stuk verder naar het oosten, was gelegen. Het werd de taak van 5 Divisie het legerkorpsachtergebied en de Weserovergangen te beveiligen. Tot 1969 bestond ook nog de mogelijkheid dat zij eventueel in het operatie-achtergebied van Northag of in het Duitse legerkorpsvak zou worden ingezet.

De Landcent-divisie

In 1964 werd eveneens begonnen met de invoering van de zogeheten Landcent-organisatie bij 5 Divisie. De twee parate divisies waren al vier jaar eerder hiertoe overgegaan. De NAVO-Commander Landforces Central Europe (Com-Landcent) had

deze divisiestructuur aangewezen als de beste organisatievorm voor het gevecht onder nucleaire omstandigheden. De belangrijkste verandering was dat brigades met een vaste samenstelling in de plaats kwamen van de gevechtsgroepen.

Zo'n brigade moest als kleinste eenheid van verbonden wapens zelfstandig het gevecht kunnen voeren. Daarom diende zij, behalve drie of vier manoeuvrebataljons, organiek ook elementen voor vuursteun, gevechtssteun en logistieke steun in haar gelederen te hebben. Dit betekende dat binnen een volledig ingevoerde Landcent-structuur voor de divisietroepen geen plaats meer was. Binnen de parate divisies verdwenen zij in 1968.

Voor 5 Divisie gold een geheel ander tijdschema. Vanaf 1 juli 1964 bestond zij uit 51, 52 en 53 Infanteriebrigade. Een licht verkenningsskadron, een genieveldcompagnie en een afdeling veldartillerie waren voortaan vaste bestanddelen van deze eenheden. In 1969, drie jaar na de parate divisies, kregen de brigades een trainenbataljon, hetgeen hen een grote logistieke zelfstandigheid gaf. Ook ten behoeve van de divisietroepen, die voorlopig nog aanwezig bleven binnen 5 Divisie, werd een dergelijk bataljon gevormd.

Op achterstand

Dat zij organisatorisch achterliep was niet het grootste probleem voor 5 Divisie. In de jaren '60 had de ingrijpende modernisering van de zes parate brigades van 1 Lk binnen de KL de hoogste prioriteit gekregen. Voor de infanterie werden grote hoeveelheden pantserrups- en pantserwielvoertuigen aangeschaft, de AMX en de YP408. Zij werd pantserinfanterie. Ook de op brigadeniveau ingedeelde genie en veldartillerie werden gemechaniseerd. De zo ontstane pantser- en pantserinfanteriebrigades genoten een veel grotere bescherming op het gevechtveld, terwijl zij tevens in staat waren het gevecht veel beweeglijker te voeren.

De mobilisabele 5 Divisie was buiten het project mechanisatie en motorisatie gelaten. Zij bleef een „ouderwetse” infanteriedivisie, slechts geschikt voor het uitvoeren van statische taken in het achtergebied van 1 Lk. Het verschil met 1 en 4 Divisie was groot. Toch kwam er spoedig een kentering. De in 1967 aanvaarde NAVO-strategie van de *flexible response* leidde namelijk tot een herwaardering van de mobilisabele eenheden. Volgens deze

nieuwe strategie moest de NAVO minder afhankelijk worden van kernwapens. Zij moest dus in staat zijn een eventueel conflict langer met uitsluitend conventionele middelen vol te houden. Sterke reservestrijdkrachten, die in de diepte waren opgesteld, waren hierbij van grote betekenis.

Een dergelijke taak zou 5 Divisie alleen kunnen volbrengen wanneer zij was gemechaniseerd. De vraag was echter hoe dat moest worden gerealiseerd. De KL kampte met grote financiële problemen die werden veroorzaakt door te hoge exploitatiekosten en een te krap investeringsbudget. Omstreeks 1970 gingen de investeringen voor een groot deel op aan de aankoop van 468 Leopard-tanks. Andere hoognodige aanschaffingen, zoals luchtverdedigingsmiddelen en antitankwapens, moesten pas op de plaats maken. In een situatie, waarin het al nauwelijks mogelijk was de twee parate divisies tijdig van voldoende modern materieel te voorzien, was een snelle mechanisering van 5 Divisie uitgesloten. Tegelijkertijd leek het weinig zinvol haar nog veel langer als ouderwetse infanteriedivisie in stand te houden.

Onzekere toekomst

Het was niet eenvoudig een uitweg uit dit dilemma te vinden, te meer omdat het de kern vormde van een meer algemeen probleem waarmee de KL en ook de twee andere krijgsmachtsmachtdelen worstelden. Het defensiebudget was te klein om het leger in zijn volle omvang op materieelgebied *up to date* te houden. Of meer geld voor defensie, of een inkrimping van de krijgsmacht; aan deze keuze leken de beleidsmakers niet te kunnen ontsnappen.

In de politieke arena waren de meningen verdeeld. Een in 1971 gevormde commissie van deskundigen, onder leiding van mr. K. van Rijckevorsel, die van de regering de opdracht had gekregen de Nederlandse defensie-inspanning grondig door te lichten, gaf de verschillen in opvatting goed weer. Een meerderheid wilde een verhoging van de defensie-uitgaven die o.m. de mechanisering van 5 Divisie mogelijk zou moeten maken. Een minderheid, die veel verwachtte van het inmiddels aarzelend op gang gekomen ontspanningsproces tussen Oost en West, was tegen zo'n verhoging. Zij pleitte voor de inkrimping van 1 Lk tot zes brigades en de zo snel mogelijke opheffing van 5 Divisie.

Terwijl een definitieve beslissing over het lot van

5 Divisie geruime tijd op zich liet wachten, werd zij geleidelijk versterkt. Dat was het gevolg van de invoering van de Leopard-tank en de doorstroming van ouder materieel. Zowel 52 als 53 Infanteriebrigade kregen een batterij veldartillerie antitank, uitgerust met AMX lichte tanks. Voorts gingen zij elk beschikken over een tankbataljon, waarvan er één reeds tot de divisietroepen had behoord. Ten slotte verruilde 51 Infanteriebrigade twee infanteriebataljons voor twee tankbataljons. In 1973 werd zij omgedoopt tot 51 Pantserbrigade.

Oefenen

De kernstaf 5 Divisie verrichtte ondertussen jaar na jaar de hem opgedragen werkzaamheden. Ook de reorganisaties bleven zich aandienen. In 1970 werd het Co-OMV opgeheven. Hiervoor in de plaats kwam het Commando Herhalingsoefeningen (Co-Hhon), dat onder rechtstreeks bevel van de BLS verantwoordelijk was voor de voorbereiding en uitvoering van alle herhalingsoefeningen van de KL, en dus niet alleen voor die van 1 Lk, zoals dat voor het Co-OMV wel het geval was geweest.

Op het voor herhalingsoefeningen beschikbare budget was inmiddels flink bezuinigd. In 1962 werd hiervoor nog f 23 miljoen uitgetrokken, acht jaar later was dat nog maar 7 miljoen. De mobilisabele eenheden kwamen dan ook minder vaak in het veld. Terwijl 52 en 53 Infanteriebrigade nog, resp. in 1966 en 1967, met 4000 herhalers in Sennelager de oefening *Senne Samba* doorliepen, vond een dergelijke happening voor 51 Infanteriebrigade in 1968 geen doorgang.

Herhalingsoefeningen bleven echter van betekenis. In 1970 werd hiervoor een nieuwe opzet van kracht. Deze had tot doel de beperkte financiële middelen effectiever te besteden en de leegloop te bestrijden. Zo verviel voor het kader de week vóór-opkomst, terwijl er tevens meer aandacht kwam voor de individuele vorming. Voorts vond voor sleutelfunctionarissen *training on the job* plaats bij parate eenheden.

De staf van 5 Divisie deed ook regelmatig, al dan niet op oorlogssterkte, mee aan commandopostoefeningen. In 1973 bv. hield de Stafstafcompagnie van 7 tot 15 maart de CPX *Play Tex*. Later dat jaar vond de eerste grote legerkorpsoefening, *Big Ferro*, plaats. Aanvankelijk was de kernstaf 5 Divisie als oefenplanningsstaf belast met de voorberei-

ding hiervan. Tijdens de oefening zelf, 10 tot 21 september in Duitsland, hield de staf in het kamp Ostenholz een bezoekers- en perscentrum in bedrijf. Tijdens *Saxon Drive* in 1978 was dat opnieuw zijn taak.

Aan opheffing ontsnapt

Na een lange periode van onzekerheid rond 5 Divisie hakte het kabinet-Den Uyl ten slotte de knoop door. Op 18 mei 1974 besloot de ministerraad, die hard op zoek was naar bezuinigingsmogelijkheden, tot haar opheffing. Dit besluit gaf aanleiding tot ongezouten kritiek. In de eerste plaats van de KL-top, die bij monde van de Chef Generale Staf, lgen J. E. van der Slikke, duidelijk te verstaan gaf dat een legerkorps met slechts zes brigades niet voor zijn NAVO-taak zou zijn berekend. Ook de bondgenoten protesteerden heftig tegen het Nederlandse voornemen „een gat in de westerse verdediging te laten vallen”.

Onder de indruk van deze afkeurende geluiden in binnen- en buitenland kwam het kabinet op zijn besluit terug. Toen in juli 1974 de Defensienota *Om de veiligheid van het bestaan* het licht zag, kwam het opheffingsbesluit niet erin voor. De nota bevatte juist het voornemen 5 Divisie snel te mechaniseren. De wijze waarop dat diende te gebeuren, was overigens ontleend aan een al in 1972 door de Generale Staf ontworpen plan. Dit kan het best worden omschreven als een compromis tussen wat operationeel minimaal noodzakelijk en financieel maximaal haalbaar was.

De Defensienota kondigde aan dat de vier parate pantserinfanteriebrigades elk met één pantserinfanteriebataljon zouden worden verkleind. De zo beschikbaar komende vier bataljons konden overgaan naar 5 Divisie en daar de plaats innemen van zes „oude” infanteriebataljons. Alleen het zevende infanteriebataljon van 5 Divisie zou door de aanschaf van nieuwe rupsvoertuigen tot een pantserinfanteriebataljon moeten worden omgevormd. Voorts zouden ook enkele andere brigade-eenheden moeten worden gemechaniseerd. Zo werd de mechanisatie van 5 Divisie betaalbaar gehouden.

Na deze in 1977 te voltooien herstructurering zou 5 Divisie op dezelfde wijze zijn georganiseerd als 1 en 4 Divisie. Hierdoor werd het mogelijk de meeste van haar eenheden RIM-mobilisabel te maken. Zo zou 5 Divisie dus niet alleen veel moderner uit-

gerust maar ook veel sneller inzetbaar zijn. Deze twee winstpunten moesten voldoende compensatie bieden voor de inkrimping van de pantserinfanteriebrigades, en daarmee van het gehele 1 Lk. Dit alles onder het motto „kwaliteit voor kwantiteit”.

Operatie Omega

In 1975 werd begonnen met operatie Omega, zoals de herstructurering van 5 Divisie werd genoemd. Twee infanteriebataljons verdwenen meteen uit de slagorde. De divisietroepen werden opgeheven of overgebracht naar het legerkorpsniveau. Verder werd de organisatie alvast aangepast aan de komst van het gemechaniseerde materieel. Dat ging gepaard met een aantal naamswijzigingen: 52 en 53 Infanteriebrigade werden omgedoopt tot pantserinfanteriebrigades, en de lichte verkenningsskadrons, de genieveldcompagnieën en batterijen veldartillerie antitank heetten voortaan resp. zelfstandige verkenningsskadrons, pantsergeniecompagnieën en pantserantitankcompagnieën.

Reeds ten tijde van deze interim-organisatie stonden de nu zelfstandige brigades onder rechtstreeks bevel van de Commandant-1 Lk. De divisiestaf was, naar het voorbeeld van 1 en 4 Divisie, omgevormd tot een tactische staf. C-1 Lk kon de divisiecommandant nu belasten met de bevelvoering over een wisselend aantal brigades en legerkorpsstroepen. In vredetijd bleven de divisie-kernstaf en de parate kernstaven van de brigades verantwoordelijk voor de operationele oorlogsvoorbereiding van 5 Divisie, 51 Pantserbrigade, 52 en 53 Pantserinfanteriebrigade.

De kernstaf 5 Divisie was juist in januari 1975 losgekoppeld van het Co-Hon, dat als een zelfstandig commando overging naar de legerplaats Ossendrecht. Tegelijkertijd verhuisde de kernstaf voor de tweede en laatste keer; ditmaal van Apeldoorn naar het Veluwe Kamp Stroe. Dat kamp kreeg in 1990 de naam Majoor Mulderkazerne, vernoemd naar een reserveofficier die wegens moed, beleid en trouw in de strijd rond Mill in mei 1940 de hoogste Nederlandse dapperheidsonderscheiding, de Militaire Willemsorde, had verworven.

De voltooiing van operatie Omega was afhankelijk van de komst van het nieuwe materieel. Pas dan zouden de eenheden hun nieuwe namen ook kunnen waarmaken. De laatste stap bestond uit de overdracht van de vier pantserinfanteriebataljons,

de opheffing van vier infanteriebataljons en de omvorming van het laatste „oude” bataljon tot pantserinfanteriebataljon. Omdat de invoering van het nieuwe pantserrupsvoertuig, de YPR765, flinke vertraging opleep, werd de herstructurering van 5 Divisie uiteindelijk pas op 1 september 1979 afgerond.

Terug in voorste lijn

Op diezelfde datum werd een nieuw operatieplan voor 1 Lk van kracht met belangrijke wijzigingen voor 5 Divisie. Zij was nu immers tot veel meer in staat dan alleen het uitvoeren van statische beveiligingstaken in het legerkorpsachtergebied. Volgens dit plan diende de divisiestaf leiding te geven aan het vertragende gevecht. Hiervoor moest een beveiligende strijdmacht ter grootte van drie brigades beschikbaar zijn. Eén daarvan was 52 Pantserinfanteriebrigade. Tijdens het verdedigende gevecht, dat door 1 en 4 Divisie zou worden gevoerd, vormden de brigades van 5 Divisie de reserve. Ten slotte voorzag het operatieplan in een door de staf van 5 Divisie te leiden tegenaanval die onder meer door 51 Pantserbrigade moest worden uitgevoerd.

Op 1 september 1979 trad ook een nieuw mobilisatieplan in werking. Dit voorzag in het snel oproepen van de drie brigades van 5 Divisie, die nu groten-deels uit RIM-eenheden bestonden. Deze moesten binnen maximaal 48 uur na afkondiging van de mobilisatie gevechtsgereed kunnen zijn. Het mobilisatiesysteem werd al sinds 1970 jaarlijks getest tijdens de mobilisatie-opkomstoefening *Donderslag*. Regelmatig werden dan RIM-eenheden of ook gewone mobilisabele onderdelen van 5 Divisie opgeroepen. Zo was het in 1984 tijdens *Donderslag 15* de beurt aan 52 Bevoorradingscompagnie (mobilisabel) en aan 52 Geneeskundige compagnie (RIM).

Voor de RIM-eenheden, die als volledig inzetbaar werden beschouwd, waren vormingsherhalingsoefeningen niet nodig. Wel organiseerden de kernstaven ook voor hen regelmatig mobilisatiekader oefeningen, die meestal zo'n drie dagen duurden. Een deel van het mobilisabele personeel kreeg dan de gelegenheid de tijdens de eerste oefening verworven vaardigheden op peil te houden. Een dergelijke oefening kon worden afgesloten met verkenningen in het operatiegebied. Voor het paraat houden van de kennis van het reservepersoneel vonden ook informatiedagen plaats.

Gelijk op met 1 en 4 Divisie

Na 1979 hield 5 Divisie de ontwikkelingen binnen 1 en 4 Divisie goed bij. De nieuwe wapensystemen kwamen ook bij haar terecht. Een goed voorbeeld hiervan was de geavanceerde prtl, waarover alle negen gemechaniseerde brigades gingen beschikken. In 1980 werden 51, 52 en 53 Pantserluchtdeelartilleriebatterij opgericht. De eerste was mobilisabel, de laatste twee hadden de RIM-status.

Vergeleken met de twee parate divisies was het bij 5 Divisie ingedeelde materieel gemiddeld wel iets ouder. De ruime toepassing van het RIM-systeem was echter in strijd met een al te eenzijdige verdeling van de wapensystemen ten koste van de mobilisabele eenheden. Een RIM-eenheid moet immers door een paraat moederonderdeel worden gevuld. Zo behoorden slechts twee van de vijf met Centurions uitgeruste tankbataljons tot 5 Divisie.

In de jaren '80 profiteerde 5 Divisie volop mee van de instroming van o.m. de Leopard II, waardoor de Centurion na vele jaren dienst kon worden omgewisseld. De twee tankbataljons van 51 Pantserbrigade werden met deze moderne Duitse tank uitgerust, en 52 en 53 Pantserinfanteriebrigade gingen beschikken over de Leopard I-Verbeterd. Nadat de invoering van een tweede serie YPR's was voltooid en de laatste YP408 was verdwenen, waren alle pantserinfanteriebataljons van 5 Divisie met dit Amerikaanse gevechtsvoertuig uitgerust.

Ook in organisatorisch opzicht bleef 5 Divisie bij. Alle veranderingen van de brigadestructuur, die in de jaren '80 werden ingevoerd, hadden ook betrekking op 51 Pantserbrigade en 52 en 53 Pantserinfanteriebrigade. Zo verdwenen achtereenvolgens de pantserluchtdeelartilleriebatterijen, de zelfstandige verkenningseskadrons, de staven van de treinbataljons, en de antitankcompagnieën uit de organisatie van de brigades. De instroming van nieuw materieel, gewijzigde tactische inzichten maar ook financiële motieven lagen aan deze wijzigingen ten grondslag.

Het einde

De Koude Oorlog en de militaire dreiging van de Sovjet-Unie waren in 1954 de redenen voor de oprichting van 5 Divisie geweest. Ondanks het in de jaren '60 gestarte ontspanningsproces bleef het

Oost-Westconflict bepalend voor de politieke verhoudingen. Europa bleef in twee blokken verdeeld. Tot ver in de jaren '80 schenen de tegenstellingen onoverbrugbaar. De Berlijnse muur, het macabere symbool van de Koude Oorlog, leek ongenaakbaar. Tegen alle verwachtingen in begon na 1985 het internationale klimaat te verbeteren. De oorzaak was een fundamentele koerswijziging in het beleid van de Sovjet-Unie onder partijleider Gorbatsjov. Dat leidde in 1989 uiteindelijk tot de ineenstorting van de communistische regimes in Oost-Europa en de val van de Berlijnse muur. De tweedeling van Europa was verleden tijd. Een jaar later bereikten de landen van de NAVO en het Warschau-Pact een akkoord over de wederzijdse vermindering van hun strijdkrachten. Ook het traditionele militaire overwicht van de Sovjet-Unie was voorbij.

De Nederlandse krijgsmacht moest aan die veranderde veiligheidssituatie worden aangepast. De in maart 1991 verschenen Defensienota *Herstructurering en verkleining* maakte hiervoor de eerste plannen bekend: 1 Lk zou worden verkleind en omgevormd tot een strijdmacht, geschikt voor crisis- en conflictbeheersing in een veel groter gebied dan uitsluitend de Noordduitse laagvlakte. Ook moest een bijdrage kunnen worden geleverd aan vredesoperaties van de Verenigde Naties.

In deze nieuwe legerkorpsstructuur was voor 5 Divisie geen plaats meer. In 1995 diende de staf van de divisie te zijn opgeheven. Dat gold echter niet voor alle eenheden die in de slagorde van de divisie waren opgenomen. De Defensienota kondigde immers flink wat verschuivingen aan. Voor de brigades van 5 Divisie zag het draaiboek als volgt eruit. 51 Pantserbrigade moest verdwijnen. De opheffing werd op 1 juli 1992 voltrokken. Een aantal onderdelen van de brigade ging – tijdelijk – over naar andere eenheden. Voor 52 Pantserinfanteriebrigade zou wel plaats zijn in de nieuwe leger-

korpsstructuur, die in 1998 een feit moest zijn. De mobilisabele brigade moest daarvoor verhuizen naar 1 Divisie. Deze onderbevelstelling vond ook op 1 juli 1992 plaats. 53 Pantserinfanteriebrigade zou eveneens moeten verdwijnen na eerst tijdens een interimperiode nog enige tijd deel te hebben uitgemaakt van 4 Divisie.

Een jaar na het uitkomen van de Defensienota werd besloten het tijdstip van de opheffing van de staf van 5 Divisie met twee jaar te vervroegen. De nog altijd razendsnelle ontwikkelingen in Europa, waarvan het uiteenvallen van de Sovjet-Unie de belangrijkste was, hadden daartoe aanleiding gegeven. Deze politieke veranderingen en de noodzaak tot verdergaande bezuinigingen lagen ook ten grondslag aan in de januari 1993 uitgebrachte *Prioriteitennota*, die een verdere inkrimping van de KL aankondigde. De instandhouding van een zelfstandig Nederlands legerkorps werd niet langer mogelijk geacht. Daarom kondigde de nota de vorming van een Duits-Nederlands legerkorps aan. De KL moet daaraan o.m. met één divisie en een luchtmobiele brigade bijdragen. Tot die divisie behoren in ieder geval een parate en een mobilisabele gemechaniseerde brigade. Tot 1998, de periode waarin zich ook de overgang naar een vrijwilligerskrijgsmacht zal voltrekken, zal ook 52 Pantserinfanteriebrigade daarvan deel uitmaken. In 1994 zal zij worden gereorganiseerd tot 52 Gemechaniseerde brigade. „Het aanhouden van deze brigade na 1998 is nog onderwerp van nadere studie”, aldus de *Prioriteitennota*. De nota laat onvermeld welke criteria bepalend zullen zijn voor het wel of niet laten voortbestaan van 52 Mechbrig.

Wat de toekomst ook moge brengen, 5 Divisie zal het niet meemaken. Op 19 mei 1993 werd deze mobilisabele eenheid, onder bevel van bgen W. Bos, na bijna veertig jaar dienstbaarheid aan de vrede, definitief ontbonden.

